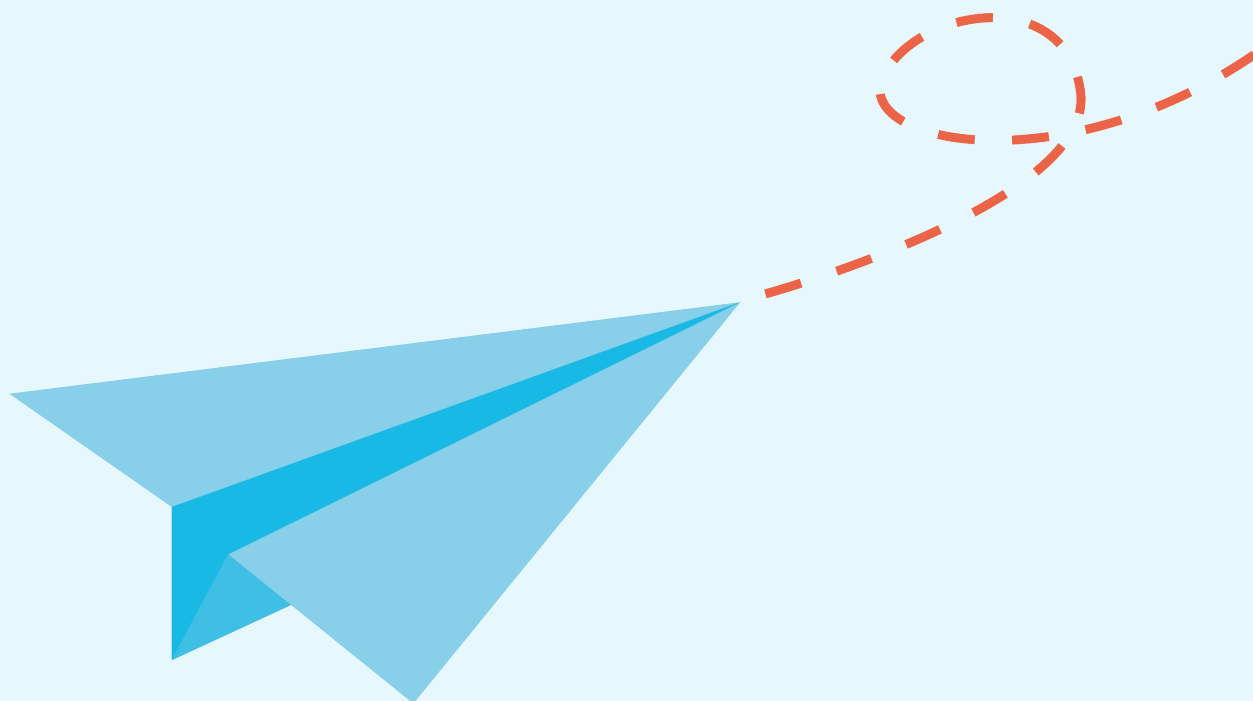

RAPPORT

Internationell utblick

i uppdrag att stärka socialtjänstens arbete med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge

Förord

Nationellt kunskapscentrum Barnafrid vid Linköpings universitet stödjer Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) och Socialstyrelsen i myndigheternas uppdrag att stärka socialtjänstens arbete med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge (S2024/01210 (delvis)). Den här rapporten är initierad av Barnafrid och bidrar med kunskap om familjerättens arbete i andra länder.

Under rapportskrivandet har Microsoft Copilot Premium (Linköpings universitet) använts som stöd för att strukturera information och skapa en lättläst text enligt Myndigheternas skrivregler.

Rapporten är författad av utredare Johanna Sohl med bistånd från utredare Maria Johansson. Rapporten är också förankrad med projektgruppen för ovan nämnda uppdrag.

Innehåll

1	Sammanfattning	4
2	Bakgrund	5
2.1	Om uppdraget	5
2.2	Syfte.....	5
2.3	Genomförande och avgränsningar	5
3	Reglering och organisering av frågor om vårdnad, boende och umgänge.....	7
3.1	Lagstiftning	7
3.2	Sverige	7
3.2.1	Riskbedömningar	8
3.3	Norge	9
3.3.1	Riskbedömningar	10
3.4	Danmark	10
3.4.1	Riskbedömningar	11
3.5	Finland	11
3.5.1	Riskbedömningar	12
3.6	Island.....	12
3.6.1	Riskbedömningar	13
3.7	Barns delaktighet i vårdnad, boende, umgänge – nordisk jämförelse	13
3.8	England	15
3.8.1	SAAF som modell inom familjerätten	16
4	Standardiserade bedömningsmetoder	18
4.1	Algoritmiserade beslutsstöd	18
5	Expertstöd	22
5.1	Norge	22
5.1.1	Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll	22
5.1.2	Konsultasjonsteam	22
5.2	Finland	23
5.3	Island.....	24
6	Slutsatser	25
7	Referenser.....	26

1 Sammanfattning

Denna rapport utgör internationell omvärldsbevakning inom ramen för uppdraget att stärka socialtjänstens arbete med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge (S2024/01210 (delvis)). Rapporten har initierats av Nationellt kunskapscentrum Barnafrid som ett kunskapsunderlag i uppdraget. Syftet är att ge en samlad översikt över hur det familjerättsliga arbetet i andra länder är organiserat och reglerat, med särskilt fokus på hur riskbedömningar hanteras samt vilka professionella stödstrukturer som finns tillgängliga.

Omvärldsbevakningen omfattar de nordiska länderna Norge, Danmark, Finland och Island. Länderna har valts ut mot bakgrund av likheter i rättssystem, samhällskontext och välfärdsmodeller, men uppvisar samtidigt skillnader i organisering, ansvarsfördelning och arbetssätt. Erfarenheter från England, där arbetssättet som ligger till grund för BBIC har vidareutvecklats, har också inhämtats. Rapporten bygger på dialog med sakkunniga vid relevanta myndigheter och organisationer i respektive land samt genomgång av lagstiftning, nationella riktlinjer och annat offentligt tillgängligt material.

Genomgången visar att ansvaret för frågor om vårdnad, boende och umgänge är organiserat på olika sätt i de studerade länderna. I vissa länder är arbetet nära knutet till domstolsprocessen och genomförs med stöd av särskilt utsedda sakkunniga, ofta psykologer. I andra länder hanteras ärendena i första hand av särskilda administrativa myndigheter, där juridisk, social och psykologisk kompetens kan ingå i tvärprofessionella arbetsformer.

När det gäller riskbedömningar framkommer att dessa i regel genomförs utan användning av standardiserade riskbedömningsinstrument. Inget av de undersökta länderna beskriver att standardiserade riskbedömningsmetoder är etablerade inom det familjerättsliga arbetet i frågor om vårdnad, boende och umgänge, även om sådana metoder kan förekomma inom angränsande verksamheter, såsom barnskydd eller skyddat boende.

Rapporten redovisar även hur barns delaktighet kommer till uttryck i de studerade länderna. Det finns olika rättsliga lösningar för att säkerställa att barns åsikter inhämtas och beaktas.

Sammantaget visar omvärldsbevakningen att det finns en variation av organisatoriska lösningar och professionella stöd för familjerättsligt arbete.

2 Bakgrund

2.1 Om uppdraget

Regeringen gav den 13 juni 2024 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) och Socialstyrelsen i uppdrag att stärka socialtjänstens arbete med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge (S2024/01210, delvis). Arbetet ska samordnas av MFoF, och Barnafrid vid Linköpings universitet ska bistå MFoF och Socialstyrelsen i genomförandet.

Översiktligt ingår följande fem delar i uppdraget:

- Kartlägga behov av kunskap och stöd i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge hos yrkesverksamma inom socialtjänsten.
- Ta fram och säkra socialtjänstens tillgång till ett standardiserat och strukturerat arbetssätt för utredning, bedömning och handläggning i genomförandet av utredningar samt ev. upplysningar.
- Kunskapshöjande insatser.
- Kartlägga och sprida standardiserade bedömningsmetoder för riskbedömningar.
- Utredda behov och förutsättningar för verksamhetsnära och konsultativt expertstöd gällande riskbedömningar.

Rapporten ingår i en internationell omvärldsbevakning om riskbedömningar och om hur andra länder arbetar med frågor om vårdnad, boende och umgänge. Den utgår från de delar av uppdraget som rör behovet av kunskap, strukturerade arbetssätt, standardiserade bedömningsmetoder och expertstöd.

2.2 Syfte

Syftet med den internationella omvärldsbevakningen är att ge en samlad översikt över hur familjerättsligt arbete med frågor om vårdnad, boende och umgänge är organiserat och reglerat i andra länder, med särskilt fokus på riskbedömningar.

Omvärldsbevakningen belyser lagstiftning, organisering, aktörer samt tillgång till strukturerade arbetssätt, kunskapsstöd och expertstöd. Rapporten syftar även till att synliggöra olika lösningar, förutsättningar och utvecklingsinriktningar som kan utgöra kunskapsunderlag i det fortsatta arbetet inom ramen för uppdraget.

2.3 Genomförande och avgränsningar

Sverige och de övriga nordiska länderna har på flera områden liknande lagstiftning, samhällskontext och nationell styrning. Mot denna bakgrund har omvärldsbevakningen avgränsats till Norge, Danmark, Finland och Island samt England. Inom ramen för arbetet har dialog förts med sakkunniga vid

Familjeretshuset i Danmark, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) i Norge, Institutet för hälsa och välfärd (THL) samt Ensi- ja turvakotien liitto (EKTL; Förbundet för mödra- och skyddshem) i Finland, Barna- og fjölskyldustofa (BOFS) och Sýslumaður på Island. Dessa organisationer motsvarar till viss del Socialstyrelsen i Sverige, dvs. de har uppdrag som rör nationellt kunskapsstöd, vägledning eller samordning inom områden som berör barn, familj och sociala frågor. Utöver dialogerna har information inhämtats från respektive lands officiella webbplatser och genom sökningar i relevant lagstiftning i respektive land.

Utöver kontakterna med de nordiska länderna har företrädare för den engelska organisationen Child and Family Training (CFT) kontaktats. CFT är en brittisk utbildnings- och utvecklingsorganisation som utvecklar kunskapsstöd och utbildningar för professionella som arbetar med barn och familjer.¹ Syftet var att undersöka organisationens erfarenheter av att använda den engelska förlagan till BBIC (Barns behov i centrum) i frågor om vårdnad, boende och umgänge. BBIC är ett arbetssätt för socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Det ger en struktur för handläggning, genomförande och uppföljning av myndighetsutövningen och har använts i Sverige under många år. Även Cafcass (Children and Family Court Advisory and Support Service) har kontaktats. Cafcass är en statlig verksamhet i England som företräder barns intressen i familjemål. Myndigheten ger oberoende råd till domstolarna om vad som är säkert och förenligt med barnets bästa samt verkar för att barnets behov, åsikter och rättigheter får genomslag i processen.

Socialstyrelsen publicerade sommaren 2025 en kartläggning av standardiserade bedömningsmetoder som kan stödja familjerättens riskbedömningar.² Kartläggningen identifierade flera metoder som kan användas för att samla in och värdera information om föräldrautövat våld och försummelse mot barn samt ett antal bedömningsstöd som skulle kunna vara tillämpbara inom familjerätten. Metoder som använder avancerade statistiska modeller, inklusive artificiell intelligens, ingick inte. Skälet var att sådana metoder kräver en mer utförlig beskrivning, en särskild analys av risker och möjligheter samt särskild kompetens, vilket inte bedömdes möjligt inom ramen för det aktuella deluppdraget. Denna omvärldsbevakning innehåller ett avsnitt om algoritmbaserade beslutsstöd för den sociala barn- och ungdomsvården som översiktligt beskriver forskningsläget samt styrkor och svagheter med denna typ av beslutsstöd. Rapporten värderar inte metodernas användbarhet för familjerätten.

¹ Child and Family Training, *Training overview*, u.å.

² Socialstyrelsen, *Standardiserade bedömningsmetoder för att stötta familjerättens riskbedömningar – En kartläggning*, 2025.

3 Reglering och organisering av frågor om vårdnad, boende och umgänge

3.1 Lagstiftning

Alla nordiska länder har lagstiftning som reglerar frågor om vårdnad, boende och umgänge. Länderna har också vägledningar eller annat stöd till professionen. Under respektive land redogörs kort för arbetet med frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Land	Lag
Sverige	Föräldrabalken (1949:381)
Norge	Barnelova
Danmark	Forældreansvarsloven
Finland	Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt
Island	Barnalög nr. 76/2003

3.2 Sverige

Frågor om vårdnad, boende och umgänge regleras i föräldrabalken, FB. Föräldrar förutsätts i första hand att själva försöka nå en överenskommelse om frågor som rör barnet. Om föräldrarna behöver stöd i detta kan de vända sig till familjerätten i kommunen.³

Familjerätten har ett stödjande uppdrag och ska erbjuda samarbetssamtal, där föräldrar kan få stöd i att diskutera och nå enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Familjerätten ansvarar även för informationssamtal till föräldrar som inte är överens.⁴ Syftet med informationssamtalen är att föräldrar ska hitta den lösning som är bäst för barnet.⁵ Som huvudregel ska föräldrar ha deltagit i sådana samtal innan en tvist om vårdnad, boende eller umgänge kan tas upp i domstol.⁶

Familjerätten ska också erbjuda föräldrar hjälp med att upprätta avtal om vårdnad, boende eller umgänge. Ett sådant avtal kan godkännas av socialnämnden om det

³ Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (u.å.a). *Vårdnad, boende och umgänge*.

⁴ Se 13 kap. 5-6 §§ SoL (2025:400).

⁵ Se 7 § lagen (2021:530) om informationssamtal.

⁶ Se 6 kap. 17 c § föräldrabalken (1949:381), FB.

bedöms vara till barnets bästa.⁷ Ett godkänt avtal får samma rättsverkan som ett avgörande från domstol.

Föräldrar kan också vända sig till domstol som prövar frågan om vårdnad, boende och umgänge. Innan domstolen avgör målet ska familjerätten ges tillfälle att lämna upplysningar. Om domstolen behöver ytterligare utredning får domstolen uppdra åt socialnämnden att utse någon att utföra en sådan utredning och får även ge riktlinjer för utredningen.⁸ Familjerätten tar då fram ett underlag som belyser barnets situation, föräldrarnas förutsättningar och andra omständigheter som kan vara relevanta för domstolens bedömning. Om det inte är olämpligt, ska den som utför utredningen höra barnet och redovisa barnets åsikter för rätten samt lämna förslag till beslut.⁹ Lämplighetsbedömningen handlar om det i ett enskilt fall kan vara olämpligt att genomföra samtal med barnet, men inte om barnet ska ges möjlighet att framföra sina åsikter. Barn ska få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor om vårdnad, boende och umgänge.¹⁰

3.2.1 Riskbedömningar

Barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen av barnets bästa ska det fästas avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för våld eller annat övergrepp, eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.¹¹ Det innebär att risken för att barnet far illa har en särskilt framträdande plats i bedömningar gällande vårdnad, boende och umgänge. Med våld avses inte bara fysiskt våld utan alla former av våld. Det är inte bara våld riktat mot barnet som avses, utan även risken för att någon närstående till barnet utsätts för våld.¹²

För att ta reda på barnets bästa behöver familjerätten göra en helhetsbedömning utifrån de individuella förhållandena i varje enskilt fall. Bedömningen ska bygga på kunskap och beprövad erfarenhet, och barnet ska ges möjlighet att framföra sina åsikter.¹³ I MFoFs allmänna råd (HSLF-FS 2025:64) om socialnämndens ansvar för frågor om vårdnad, boende och umgänge ges närmare vägledning till stöd för familjerättens arbete. De allmänna råden omfattar exempelvis vilka frågor som socialnämnden bör ställa till föräldrarna och barnet för att klarlägga förekomsten av missbruk, psykisk ohälsa eller någon annan problematik i familjen och om barnet eller någon annan i familjen utsätts eller har utsatts för hot, våld eller annat övergrepp eller på något annat sätt far eller har farit illa. Förutom uppgifter från

⁷ Se 13 kap. 6 § andra stycket SoL och 6 kap. 2 a § FB.

⁸ Se 6 kap. 19 § tredje stycket FB.

⁹ Se 6 kap. 19 § fjärde stycket FB.

¹⁰ Se 6 kap. 2 b § FB.

¹¹ Se 6 kap. 2 a § FB.

¹² Regeringen, *Tryggare hem för barn*, prop. 2024/25:10, (2024). s. 76.

¹³ Regeringen, *Ett starkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister*, prop. 2020/21:150 (2021), s. 129 och 6 kap. 2 b § FB.

föräldrarna och barnet kan uppgifter från bland annat register och referenspersoner vara ett viktigt underlag för socialtjänstens riskbedömning.¹⁴

MFoF har ett handlägningsstöd för familjerättens riskbedömningar. I stödet beskrivs riskbedömningen i tre steg. Det första steget är att bedöma om det finns en risk, den andra är att beskriva hur risken ser ut och det sista steget är att bedöma risk och skydd. När bedömningen görs sker den genom att sammanställa aktuella risk- och skyddsfaktorer, bedöma uppgifterna, värdera risk- och skyddsfaktorerna samt göra en individuell bedömning.¹⁵

3.3 Norge

Frågor om vårdnad, boende och umgänge regleras i lov om barn og foreldre (barneloven). Föräldrar förutsätts i första hand försöka nå en överenskommelse själva. Om det inte fungerar har familievernkontoren ansvar för medling och stöd till föräldrar i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Verksamheten arbetar för att hjälpa föräldrar att nå överenskommelser och förbättra samarbetet efter en separation, med målet att minska konflikter och förebygga domstolstvister. Föräldrar med barn under 16 år som separerar är som huvudregel skyldiga att genomgå medling vid ett familievernkontor.¹⁶ Om medlingen inte leder till en överenskommelse kan talan väckas i domstol, som fattar beslut med barnets bästa som överordnad princip.¹⁷

När domstolen bedömer att det finns behov av särskild fackkunskap kan den uppdra åt en särskilt utsedd sakkunnig att genomföra en utredning.¹⁸ Den sakkunnige är vanligtvis privatpraktiserande psykolog. Arbetet styrs av ett domstolsfastställt mandat. Till stöd för arbetet med utredningen finns också den nationella vägledningen *Veileder for sakkyndig utredningsarbeid i foreldretvistsaker*.¹⁹ Vägledningen ger metodiskt och professionellt stöd avseende genomförandet av utredningen, bland annat i riskbedömningar som är en del av prövningen av barnets bästa.

Sakkunnigutredningen bygger på intervjuer med barnet, föräldrarna och ibland även med andra viktiga personer i barnets liv. Utöver det bygger utredningen också

¹⁴ Jfr Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds allmänna råd om socialnämndens ansvar för frågor om vårdnad, boende och umgänge*, HSLF-FS 2025:64 (2025).

¹⁵ Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, *Riskbedömning i utredningar om vårdnad, boende och umgänge – Ett stöd för familjerättens handläggning*, 2018.

¹⁶ Se 51–52 §§ barnelova.

¹⁷ Se 56 § barnelova.

¹⁸ Se 61 § första stycket 3 barnelova.

¹⁹ Barne- og familiedepartementet, *Veileder for sakkyndig utredningsarbeid i foreldretvistsaker etter barneloven*, 2022.

på observationer av samspelet mellan barnet och föräldrarna samt dokument som skolrapporter, journaler och tidigare utredningar. Vid behov används standardiserade psykologiska tester eller frågeformulär för att bedöma exempelvis föräldraförmåga, psykisk hälsa eller barnets emotionella tillstånd. Slutligen fattar domstolen beslut baserat på sakkunnigutredningen, barnets uttalanden, föräldrarnas argument och eventuella uppgifter från barneverntjänsten (motsvarande socialtjänstens barn- och ungdomsvård).

Det pågår ett arbete inom Barne- og familiedepartementet i ärenden där barn är aktuella för placering utanför det egna hemmet samtidigt som det pågår en vårdnadstvist. Syftet är att samordna de ärendena på ett bättre sätt än vad som görs idag. Inga förslag för ändringar i lag är lagda men ärendet bereds inom departementet.²⁰

3.3.1 Riskbedömningar

Vid avgöranden om föräldraansvar, flytt med barnet ut ur landet, var barnet ska bo stadigvarande och umgänge ska hänsyn tas till att barnet inte får utsättas för våld eller på annat sätt behandlas så att den fysiska eller psykiska hälsan utsätts för skada eller fara. Den sakkunnige ska identifiera och beskriva risker för barnet samt analysera konsekvenser av olika alternativ för vårdnad, boende och umgänge, utan att ta ställning i de juridiska frågorna.

3.4 Danmark

I Danmark regleras frågor om vårdnad, boende och umgänge i forældreansvarsloven.²¹ Ärenden inleds vid Familieretshuset, som är en nationell statlig myndighet under Social- og Boligministeriet med ansvar för handläggning och utredning av familjerättsliga frågor. På Familieretshuset arbetar jurister och barnhandläggare, ofta psykologer. Till stöd för arbetet finns interna riktlinjer, manualer och gemensamma arbetsmetoder som tillämpas nationellt inom Familieretshuset.

När en förälder kontakter Familieretshuset görs en första bedömning med hjälp av ett självskattningsformulär för att bedöma nivå av komplexitet i ärendet. Ärendet kan därefter antingen avgöras

1. genom frivillig överenskommelse
2. genom medling, eller
3. av domstol (familieretten)

²⁰ K. Sandberg, *Utredning av samordning mellom barneloven og barnevernsloven*, Universitetet i Oslo, Institutt for offentlig rett, 2024.

²¹ Social- og Boligministeriet, *Forældreansvarsloven* (LBK nr. 1768 af 30/11/2020, med senere ændringer), 2023.

Om föräldrarna är eniga kan de ingå ett avtal. Avtal om vårdnad ska i de fall som anges i lagen anmälas till Familieretshuset för att vara giltiga.²² När föräldrarna inte kan komma överens går ärendet istället till medling. Om medlingen inte lyckas skickas ärendet vidare till domstolen (familieretten) som i de flesta fall begär in en utredning från Familieretshuset. Utredningarna omfattar samtal med barnet och föräldrarna samt inhämtande av relevanta uppgifter från exempelvis skola och sociala myndigheter. I ärenden där det finns uppgifter om våld, missbruk eller psykisk ohälsa hanteras dessa inom särskilda arbetsformer med tillgång till psykologisk kompetens, antingen internt eller genom extern expertis.

Familieretshuset arbetar i tvärprofessionella team, vanligen bestående av jurister och andra professioner som är experter på barn, exempelvis psykologer. Fokus i utredningarna ligger på att redovisa fakta, barnets perspektiv och professionella bedömningar – utan att lämna ett formellt beslutsförslag till domstolen.

3.4.1 Riskbedömningar

Av 4 § föräldreansvarsloven framgår att beslut enligt lagen ska fattas utifrån vad som är bäst för barnet. Familieretshuset och domstolen ska ha fokus på att besluten ska bidra till att säkerställa barnets trivsel och skydda barnet mot våld eller annan behandling som utsätter barnet för skada eller fara, inklusive att bevittna våld.

3.5 Finland

I Finland regleras vårdnad, boende och umgänge i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt.

Föräldrar kan ingå avtal som efter prövning godkänns av tjänsteman inom det aktuella välfärdsområdet och som då blir juridiskt bindande.²³ Om föräldrarna inte kan nå en överenskommelse prövas ärendet av tingsrätt, som vid behov kan begära en utredning från välfärdsområdets familjerättsliga service.²⁴

Utredningar om vårdnad, boende och umgänge genomförs i Finland av välfärdsområdena. Välfärdsområdena är regionala offentliga organisationer som ansvarar för att ordna social- och hälsovård samt räddningsväsendet. Den profession som genomför utredningen är vanligtvis socionomer eller socialarbetare med erfarenhet av familjerättsliga frågor.

²² Se föräldreansvarsloven §§ 9, 10 och 13 samt bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. § 1.

²³ Se 8 och 8 a §§ lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983).

²⁴ Se 14 och 16 §§ lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983).

Välfärdsområdets utredning görs på begäran av domstol och utgör ett underlag i mål om vårdnad, boende och umgänge. Till stöd för arbetet med utredningen finns Institutet för hälsa och välfärds (THL) handbok för utarbetande av välfärdsområdets utredning.²⁵ Handboken beskriver bland annat hur utredningsprocessen bör planeras och genomföras, hur barnets åsikt ska utredas och hur uppgifter om våld och andra riskfaktorer ska identifieras och beaktas. Utredningen ska ge domstolen en samlad och analyserad bild av barnets situation, föräldrarnas förutsättningar och de omständigheter som är relevanta för bedömningen av barnets bästa.²⁶

3.5.1 Riskbedömningar

Vid alla beslut om vårdnad, boende och umgänge ska risker för barnets säkerhet och välbefinnande beaktas. Av lagen framgår att barnet ska skyddas mot alla former av fysiskt och psykiskt våld samt annan kränkande behandling.²⁷ Det saknas detaljerade metoder för riskbedömning från nationella myndigheter och i praktiken sker riskbedömningen genom en professionell helhetsbedömning av utredare inom familjerätten.

I en finsk utredning om krävande skilsmässor och servicesystemet lyfts behovet av stärkt multiprofessionell riskbedömning och säkerhetsplanering i ärenden där det finns oro för barnets säkerhet, hälsa eller välbefinnande.²⁸ Experterna föreslår att tvärprofessionell riskbedömning och utarbetande av säkerhetsplaner ur barnets perspektiv ska få en starkare ställning i lagstiftningen om samarbete mellan socialtjänsten, hälso- och sjukvården och polisen. Se vidare under kapitel 4.2 i den här rapporten.

3.6 Island

På Island hanteras frågor om vårdnad, boende och umgänge administrativt av Distriktskommissionen (Sýslumaður) eller prövas av domstol enligt Barnalög nr. 76/2003. Distriktskommissionen är en statlig myndighet med regional organisering.

²⁵ Institutet för hälsa och välfärd (THL), *Handbok för utarbetande av välfärdsområdets utredning i enlighet med lagen angående vårdnad om barn och umgägesrätt: Expertgruppens rekommendation*, Handledning 8/2024, 2024.

²⁶ Institutet för hälsa och välfärd (THL), *Handbok för utarbetande av välfärdsområdets utredning*, 2024.

²⁷ Se 1 och 10 §§, *Lag angående vårdnad om barn och umgägesrätt* 361/1983.

²⁸ J. Vaitomaa och R. Särkelä (red.), *Selvitys vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä: Kansallisen lapsistrategian toimenpide 12, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita* 2025:12, 2025.

Om båda vårdnadshavarna är överens om ändring i frågor som rör vårdnad, boende eller umgänge kan distriktskommissionären godkänna avtalet.²⁹ När de inte kan enas hänvisas de först till medling där ytterligare försök görs för att få parterna att nå samstämmighet.³⁰ Det är oftast jurister, psykologer eller socialarbetare som arbetar med medling. Om medlingen misslyckas kan föräldrarna ta ärendet vidare till domstol. Domstolen fattar då beslut om vårdnad, boende och eventuellt umgänge, baserat på en helhetsbedömning av barnets situation.³¹ När domstolen bedömer att sakkunnigstöd behövs anlitas externa fackpersoner, oftast psykologer. Det finns ingen nationell reglering som anger hur sakkunnigutredningar ska genomföras. Utredningens omfattning och metod bestäms genom domstolens mandat i det enskilda ärendet samt den sakkunniges professionella ansvar och yrkesetiska principer.³²

3.6.1 Riskbedömningar

Domstolen ska, vid avgörande av mål om vårdnad, bedöma vilken lösning som är bäst för barnet. Vid bedömningen ska särskilt beaktas föräldrarnas lämplighet som vårdnadshavare, barnets anknytning till vardera föräldern, barnets anknytning till andra personer, barnets anknytning till sin närmiljö, barnets ålder, kön, hälsa och utveckling, barnets behov av stabilitet, barnets vilja med hänsyn till dess ålder och mognad samt om barnet, en förälder eller andra i hushållet har utsatts för våld eller *om det finns risk för att barnet, en förälder eller andra i hushållet kommer att utsättas för våld*.³³

3.7 Barns delaktighet i vårdnad, boende, umgänge - nordisk jämförelse

Tvister om vårdnad, boende och umgänge rör barnets grundläggande livsvillkor men förs formellt mellan vuxna parter. En gemensam utgångspunkt i samtliga nordiska länder är att barn inte har partsställning i dessa mål eller ärenden. Barnkonventionen har ratificerats av samtliga nordiska länder och är nu också lag i Sverige, Norge och Island. Av artikel 12 i barnkonventionen följer att barn som är i stånd att bilda egna åsikter har rätt att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Barnets rätt till delaktighet kommer också till uttryck i ländernas lagstiftning om vårdnad, boende och umgänge, vilket redogörs kortfattat för nedan.

²⁹ Se 32 § barnalög nr. 76/2003.

³⁰ Se 33 § barnalög nr. 76/2003.

³¹ Se 34 § barnalög nr. 76/2003.

³² Se 42 § barnalög nr. 76/2003.

³³ Se 34 § barnalög nr. 76/2003.

Land	Barnpart	Initiativrätt	Barnets inställningar i frågor om vårdnad, boende och umgänge
Sverige	Nej	Nej	Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad
Norge	Nej	Nej	Från 12 år ska åsikterna tillmätas stor vikt
Danmark	Nej	Ja, från 10 år	Barnets åsikter ska tas hänsyn till
Finland	Nej	Nej	Barnets åsikt ska beaktas enligt ålder och utvecklingsnivå Barnet kan höras i domstol
Island	Nej	Ja	Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till ålder och mognad

I Sverige regleras frågor om vårdnad, boende och umgänge i föräldrabalken. Där framgår att barnet ska få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.³⁴ Om det finns om särskilda skäl som talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras kan barnet höras inför rätten.³⁵ I Danmark finns liknande skrivningar i föräldreansvarsloven där det framkommer att i alla frågor som rör barnet ska hänsyn tas till barnets egna åsikter, beroende på ålder och mognad.³⁶ I Finland ska barnets önskemål och åsikt utredas och beaktas i den utsträckning som det med hänsyn till barnets ålder och utvecklingsnivå är möjligt i frågor som rör vårdnad och umgängesrätt. Om det är nödvändigt för att avgöra frågan kan barnet också höras i domstolen.³⁷ På Island har barn rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem, och vederbörlig hänsyn ska tas till barnets åsikter i enlighet med barnets ålder och mognad.³⁸

Av 31 § barnelova framgår att ett barn i Norge som har fyllt sju år, liksom ett yngre barn som är förmöget att bilda sig en egen uppfattning, ska få information och möjlighet att uttrycka sin åsikt innan beslut fattas om barnets personliga angelägenheter, däribland frågor om föräldraansvar, barnets stadigvarande bostadsort och umgängesarrangemang. Barnets åsikt ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. När barnet har fyllt 12 år ska stor vikt läggas vid barnets åsikter.

³⁴ Se 6 kap. 2 b § FB (1949:381).

³⁵ Se 6 kap. 19 § FB (1949:381).

³⁶ Se 5 § föräldreansvarsloven.

³⁷ Se 11 § och 15 a § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983).

³⁸ Se 1 § barnalög nr. 76/2003.

I Danmark och på Island har barn initiativrätt i frågor om vårdnad, boende och umgänge. I Danmark kan ett barn från tio års ålder själv vända sig till Familjeretshuset och begära att föräldrarna kallas till möte.³⁹ På Island kan ett barn själv kontakta domstolen med en begäran om att denne ska kalla föräldrarna till ett samtal om arrangemang för vårdnad, hemvist, boende och umgänge.⁴⁰ Initiativrätten ger inte partsställning utan kan fungera som ett processöppnande verktyg.

3.8 England

Alla beslut om vem barnet ska bo med, var barnet ska vistas och hur umgänget ska ske utgår från barnets bästa enligt Children Act 1989.

När en förälder i England vill ändra en fråga om vårdnad, boende eller umgänge uppmuntras föräldrarna i första hand att själva komma överens. Om de inte kan nå en överenskommelse kan de få stöd genom medling. Innan en förälder ansöker till domstol krävs som huvudregel att föräldrarna har deltagit i medling.⁴¹ Det finns dock undantag när medling inte bedöms lämplig, till exempel om det finns risk för våld.⁴² Om föräldrarna fortfarande inte kommer överens, eller om det finns en sådan risk, kan de ansöka om en Child Arrangements Order.⁴³ När domstolen tagit emot en ansökan skickas den till Children and Family Court Advisory and Support Service, Cafcass. Cafcass är en statlig verksamhet som arbetar med familjerättsliga processer.⁴⁴ Vid behov kan domstolen begära att Cafcass utreder ärendet och lämnar en rapport till domstolen om vad som är bäst för barnet.⁴⁵ På Cafcass arbetar framför allt socialarbetare.

Utredningsprocessen hos Cafcass utgår från Child Impact Assessment Framework (CIAF), ett samlat ramverk som stödjer professionella bedömningar av barn och familjer i familjerättsliga processer. Ramverket bygger på erfarenheter från praktiskt arbete, återkoppling från barn och familjer, kvalitetsgranskningar och lärande efter allvarliga händelser. Det innehåller även vägledningar, praktiska stöd, referenser och kunskapsunderlag som syftar till att stärka analysen av barnets situation, risker och behov. Inom CIAF finns även särskilt stöd för arbetet med våld i nära relationer, bland annat i form av vägledning och handläggningsstöd för att

³⁹ Se 35 § föräldreansvarsloven.

⁴⁰ Se barnalög artikel 33 b.

⁴¹ Se 10 § Children and Families Act 2014 och reglerna 3.5–3.10 i Family Procedure Rules 2010.

⁴² Se regel 3.8 i Family Procedure Rules 2010.

⁴³ Se 8 och 10 §§ Children Act 1989.

⁴⁴ Se 11–12 §§ Criminal Justice and Court Services Act 2000.

⁴⁵ Se 7 § Children Act 1989.

förstå våldets dynamik och stödja bedömningen av risk för framtida skada. CIAF fungerar därmed som ett strukturerande stöd för Cafcass arbete.⁴⁶

3.8.1 SAAF som modell inom familjerätten

Inom ramen för denna rapport genomfördes ett dialogmöte med Stephen Pizzey och Jenny Gray från organisationen Child and Family Training (CFT). CFT är en brittisk utbildnings- och utvecklingsorganisation som arbetar med att främja barncentrerad, evidensbaserad bedömning och intervention i arbete med barn och familjer. Syftet med mötet var att ta reda på erfarenheter av att använda sig av Integrated Children's System Framework (ICF) som utgångspunkt i familjerättsliga utredningar. ICF är den engelska förlagan till arbetssättet Barns Behov I Centrum, BBIC. Det saknas vetenskapliga utvärderingar kring användningen av ICF inom familjerätt men Jenny Gray och Stephen Pizzey bedömde att det lämpade sig väl att anpassas till en familjerättslig kontext.

CFT har även utvecklat ramverket Safeguarding Children Assessment and Analysis Framework (SAAF) för socialarbetare i bedömningar om barns säkerhet och risk för våld.⁴⁷ SAAF är ett ramverk som har utvecklats för att stärka kvaliteten i socialarbeters beslutsfattande i ärenden där det finns misstanke om att ett barn utsätts för, eller riskerar att utsättas för, betydande skada.

Syftet med SAAF är att tillhandahålla en struktur för att göra professionella bedömningar. Ramverket är utformat för att hjälpa socialarbetare att förbli öppna och reflekterande genom hela utredningsprocessen och att basera sina slutsatser på tillgänglig evidens. Avsikten är att möjliggöra att socialarbetare kan lämna sakliga och evidensbaserade bedömningar i tvärprofessionella sammanhang, inklusive i domstol, om vilka åtgärder som krävs för att förebygga framtida skada hos barn.

Processen består av sju steg. Den omfattar bland annat identifiering och bedömning av risk, analys av vilken påverkan våldsutsatthet eller risk för våldsutsatthet har för barnet, kartläggning av barnets behov och föräldrarnas omsorgsförmåga samt bedömning av sannolikheten för att våldet ska upprepas. Även om metoden i första hand vänder sig till socialtjänstens myndighetsutövning, med syftet att utreda om ett barn har behov av stöd från socialtjänsten, menar Stephen Pizzey och Jenny Gray att den även är användbar i ett familjerättsligt sammanhang.

En utvärdering från 2017 visar att SAAF stärkte socialarbeters analytiska förmåga i barnskyddsärenden, även om användningen inte på kort sikt kunde kopplas till mätbara förbättringar i barns situation. Bland annat undersökte man barnets behov

⁴⁶ Cafcass, *Child Impact Assessment Framework (CIAF)*, u.å.; Cafcass, *Domestic Abuse Practice Guidance*, 2024 och Cafcass, *Domestic Abuse Practice Pathway*, 2024.

⁴⁷ Child and Family Training, *Training overview*, u.å.

av skyddande insatser, nya orosanmälningar och utredningar eller om barnet placerats utanför det egna hemmet.

Ramverket bidrog till mer systematiska, explicita och spårbara analyser av samband mellan barnets historik, identifierade mönster av skada och framtida risk, och fungerade främst som ett stöd för strukturerat professionellt omdöme. Samtidigt visade studien att SAAF inte automatiskt ledde till förändrad praktik i alla ärenden, eftersom användningen påverkades av tidspress, arbetsbelastning och organisatoriska förutsättningar.⁴⁸

⁴⁸ Department for Education, *Evaluation of the Safeguarding Children Assessment and Analysis Framework (SAAF): Research brief*, Ref. DFE-RB780, 2017.

4 Standardiserade bedömningsmetoder

Inga standardiserade bedömningsmetoder har identifierats i samtalen med företrädare för myndigheter i de nordiska länderna, utöver de metoder som redovisas i uppdragets delrapport *Standardiserade bedömningsmetoder för att stötta familjerättens riskbedömningar – en kartläggning för att identifiera bedömningsmetoder*. I samtalen framkommer att vissa standardiserade bedömningsmetoder eller bedömningsstöd används inom barnskyddsarbete eller på skyddat boende, till exempel Patriark eller iRiSk. Det är samma bedömningsstöd som används inom det svenska barnskyddsarbetet. Inget av länderna beskriver dock att sådana metoder används i de familjerättsliga ärendena.

I de länder där utlåtanden görs till domstolen av psykolog har psykologen stor autonomi att utifrån riktlinjer och yrkeskvalifikationer själv besluta om eventuella standardiserade bedömningsmetoder och, i så fall, vilka metoder som är relevanta. Vissa standardiserade bedömningsmetoder kräver också psykologlegitimation för användning. I danska Familieretten används ett självskattningsformulär för alla aktualiserade föräldrar i ärenden om vårdnad, boende och umgänge. Formuläret används som stöd för att klassificera familjerättsliga ärenden utifrån komplexitet inför den fortsatta processen. Formuläret beskrivs vara baserat på forskning om viktiga riskfaktorer men är inte vetenskapligt utprövat.

4.1 Algoritm-baserade beslutsstöd

De studier som behandlas i detta avsnitt gäller huvudsakligen barnskydd och social barnavård. De avser inte specifikt familjerättsliga bedömningar i utredningar om vårdnad, boende och umgänge. Resultaten om modellernas träffsäkerhet, användning och organisatoriska förutsättningar kan därför inte överföras till en familjerättslig kontext. En sådan tillämpning skulle behöva prövas särskilt utifrån den familjerättsliga verksamhetens syfte, rättsliga ramar och organisatoriska förutsättningar.

Det finns olika typer av bedömnings- och beslutsstöd inom den sociala barn- och ungdomsvården. Aktuariska beslutsstöd baseras på statistiskt analyserade samband mellan observerbara variabler och definierade utfall, exempelvis återkommande anmälningar eller beslut om placering. En metaanalys visar att aktuariska instrument i genomsnitt har högre diskriminerande förmåga än konsensusbaserade instrument och instrument för strukturerad professionell bedömning. Den genomsnittliga prediktiva träffsäkerheten var samtidigt måttlig. Forskningen pekar dessutom på begränsningar som bristande validering i den population där instrumentet används, begränsad användning av dynamiska riskfaktorer, beroende

av korrekt och konsekvent tillämpning samt riskklassificering utifrån fasta tröskelvärden.⁴⁹

Konsensusbaserade bedömningsstöd bygger på en överenskommelse — professionell, administrativ eller forskningsbaserad — om vilka risk- och skyddsfaktorer eller områden som bör uppmärksammas. Tyngdpunkten ligger på att skapa en gemensam struktur för informationsinsamling och anger inte nödvändigtvis hur faktorerna ska vägas mot varandra i det enskilda ärendet. Deras värde ligger i att stödja professionellt omdöme snarare än att generera statistiska riskprediktioner.⁵⁰

Strukturerad professionell bedömning innehåller också en struktur för vilka faktorer som ska belysas, men går längre genom att stödja själva analysen och den professionella sammanvägningen. Den bygger på att den yrkesverksamma systematiskt bedömer relevanta risk- och skyddsfaktorer, värderar deras betydelse i den aktuella kontexten och gör en samlad bedömning med stöd av professionellt omdöme. Till skillnad från aktuariska stöd leder den inte automatiskt till en riskpoäng eller statistisk klassificering.⁵¹

Algoritm-baserade beslutsstöd kan förstås som en vidareutveckling av aktuariska beslutsstöd, där beräkningen av risk automatiseras och i ökande grad baseras på stora administrativa datamängder. Dessa system använder statistiska modeller och maskininlärningsmetoder för att förutsäga sannolikheten för framtida händelser, såsom upprepade kontakt med socialtjänsten, allvarlig omsorgsbrist eller placering i samhällsvård.⁵² Till skillnad från traditionella aktuariska instrument är

⁴⁹ C. E. van der Put, M. Assink och N. F. Boekhout van Solinge, *Predicting child maltreatment: A meta-analysis of the predictive validity of risk assessment instruments*, Child Abuse & Neglect, 73, 2017, s. 71–88; C. R. McNellan, D. J. Gibbs, A. S. Knobel och E. Putnam-Hornstein, *The evidence base for risk assessment tools used in U.S. child protection investigations: A systematic scoping review*, Child Abuse & Neglect, 134, 2022, artikel 105887; D. C. Lätsch, P. Voll, R. Jung, & A. Jud, *Evaluating assessment tools in child protection: A conceptual framework of internal and ecological requirements*, Child Abuse Review, 30, 2021, s. 508–519; S. Cuccaro-Alamin, R. Foust, R. Vaithianathan och E. Putnam-Hornstein, *Risk assessment and decision making in child protective services: Predictive risk modeling in context*, Children and Youth Services Review, 79, 2017, s. 291–298.

⁵⁰ McNellan et al., *The evidence base for risk assessment tools*, artikel 105887; van der Put et al., *Predicting child maltreatment*, s. 71–88; samt Socialstyrelsen, *Standardiserade bedömningsmetoder*, (2025).

⁵¹ van der Put et al., *Predicting child maltreatment*, s. 71–88; Lätsch et al., *Evaluating assessment tools in child protection*, s. 508–519; samt Socialstyrelsen, *Standardiserade bedömningsmetoder*, (2025).

⁵² Cuccaro-Alamin et al., *Risk assessment and decision making in Child Protective Services*, s. 291–298; C. Bull, S. Kisely, K. Betts, och Y. Hu, *Understanding the development, performance, fairness, and transparency of machine learning models used in child protection prediction: A systematic review*, Child Abuse & Neglect, 169, 2025, artikel 107630; A. M. Jørgensen, C. Webb, E. Keddell och N. Ballantyne, *Three*

algoritmiserade system ofta kontinuerligt uppdaterbara och integrerade i administrativa informationssystem. De avser i första hand att stödja tidig sortering, prioritering och triagering, snarare än att ersätta professionell bedömning i enskilda ärenden.⁵³ Cuccaro-Alamin med flera argumenterar dessutom för att automatiserad användning av befintliga data kan minska arbetsinsatsen för den inledande riskklassificeringen, men detta redovisas som en förväntad nytta och inte som ett empiriskt fastställt resultat.⁵⁴

Studier visar att algoritmiserade modeller är olika bra på att skilja mellan personer som får och inte får det utfall som modellen ska förutsäga. I den systematiska översikt som Bull med flera genomförde, varierade modellernas förmåga att göra denna åtskillnad. Endast tre av de elva studierna undersökte också hur väl modellernas beräknade sannolikheter stämde överens med de utfall som faktiskt inträffade. Alla studier bedömdes ha hög eller oklar risk för systematiska fel, och endast fyra modeller bedömdes kunna återskapas med tillgänglig information. Det vetenskapliga underlaget är därför inte tillräckligt för att dra slutsatsen att modellerna generellt gör bedömningar mer enhetliga eller minskar skillnader mellan olika bedömare i praktiken.⁵⁵

En central fråga är om algoritmiserade beslutsstöd kan reproducera eller förstärka ojämlikheter i historiska administrativa data. Sådana data speglar tidigare kontakter med myndigheter, rapporteringsmönster och professionella beslut och kan därför innehålla systematiska skillnader mellan grupper. McNellan med flera fann få studier som analyserade giltighet och tillförlitlighet i demografiska undergrupper.⁵⁶ Bull med flera fann att fyra av elva studier integrerade gruppbaserad rättvisa i modellutvecklingen och att samtliga studier hade hög eller oklar risk för bias. Samma översikt identifierade även brister i rapportering, reproducerbarhet och tillgång till analyskod. Resultaten visar behov av att pröva

roads to Rome? Comparative policy analysis of predictive tools in child protection services in Aotearoa New Zealand, England, & Denmark, Nordic Social Work Research, 12(3), 2022, s. 379–391.

⁵³ Cuccaro-Alamin et al., *Risk assessment and decision making in Child Protective Services*, s. 291–298; C. Bull, S. Kisely, K. Betts och Y. Hu, *Understanding the development, performance, fairness, and transparency of machine learning models used in child protection prediction: A systematic review*, Child Abuse & Neglect, 169, 2025, artikel 107630.

⁵⁴ Cuccaro-Alamin et al., *Risk assessment and decision making in Child Protective Services*, s. 291–298.

⁵⁵ Bull et al., *Understanding the development, performance, fairness, and transparency of machine learning models used in child protection prediction: A systematic review*, Child Abuse & Neglect, 169, 2025, artikel 107630; A. E. Gabriels, C. H. Z. Kuiper och A. T. Harder, *Algorithmic tools to help social workers in child protection service make well-informed decisions: a scoping review*, Child Abuse & Neglect, 169, 2025, artikel 107678; L. M. Søjberg, *Developing a statistical model for assessment of referrals of children at risk*, Child Abuse Review, 31, nr 4, 2022, e2749.

⁵⁶ McNellan et al., *The evidence base for risk assessment tools*, artikel 105887.

modellernas prestanda och felklassificeringar mellan grupper samt att redovisa data, modellutveckling och prestandamått transparent.⁵⁷

Sammantaget visar artiklarna att algoritmbaserade beslutsstöd behöver bedömas utifrån både modellernas interna egenskaper och den kontext där de ska användas.⁵⁸ Centrala frågor gäller vilket utfall modellen förutsäger, om den har validerats i den aktuella populationen, hur diskriminering, kalibrering och felklassificering redovisas, om prestandan skiljer sig mellan grupper samt hur modellen passar organisationens arbetssätt och kompetens.⁵⁹ Underlaget ger inte stöd för generella slutsatser om förbättrade beslut eller utfall för barn och familjer. Modellerna bör därför betraktas som möjliga beslutsstöd vars användbarhet behöver prövas empiriskt i varje tillämpningskontext.⁶⁰

⁵⁷ Bull et al., *Understanding the development, performance, fairness, and transparency of machine learning models used in child protection prediction: a systematic review*, artikel 107630.

⁵⁸ Lätsch et al., *Evaluating assessment tools in child protection*, s. 508–519.

⁵⁹ McNellan et al., *The evidence base for risk assessment tools*, artikel 105887; Bull et al., *Understanding the development, performance, fairness, and transparency of machine learning models used in child protection prediction: a systematic review*, artikel 107630.

⁶⁰ Lätsch et al., *Evaluating assessment tools in child protection*, s. 508–519; McNellan et al., *The evidence base for risk assessment tools*, artikel 105887; Bull et al., *Understanding the development, performance, fairness, and transparency of machine learning models used in child protection prediction: a systematic review*, artikel 107630.

5 Expertstöd

Nedan redovisas olika typer av expertstöd till yrkesverksamma som finns i de granskade länderna och som kan vara intressanta för aktuellt uppdrag.

5.1 Norge

I Norge finns olika stödfunktioner för yrkesverksamma som möter barn i sin vardag. Ingen av stödfunktionerna är riktade till de som arbetar med familjerättsliga frågor. I Norge är det inte socialtjänsten som gör utredningar eller bedömningar om vårdnad, boende eller umgänge, utan en sakkunnig psykolog.

Nedan redovisas två typer av expertstöd som finns tillgängliga för yrkesverksamma i Norge.

5.1.1 Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll

I Norge finns ett nationellt tvärmyndighetsövergripande professionellt team som ger vägledning och erbjuder kompetensutveckling för att förebygga, identifiera och säkerställa lämplig hjälp för personer som utsatts för alla former av negativ social kontroll och hedersrelaterat våld. Teamet består av representanter från flera olika myndigheter med ansvar för barn, unga, välfärd, asyl och integration samt rättsväsendet. I kompetensteamet arbetar 13 personer och hanterar ungefär 1400 vägledningsärenden per år. Kompetensteamet är nationellt övergripande vilket gör att de saknar kunskap om olika lokala och regionala förhållanden och insatser som skulle kunna vara aktuella. De kan därför framförallt ge juridiskt och teoretiskt stöd.

Kompetensteamet arbetar med vägledning i enskilda fall till frivilligorganisationer, socialtjänst, polis, förskolor och skolor, hälso- och sjukvård, kriscenter, asylmottagningar, norska utlandsmyndigheter och Utlänningsdirektoratet (UDI). Kompetensteamet arbetar förutom med vägledning också praktiskt med att ansvara för och fördela boende- och stödtjänster för utsatta personer.

Kompetensteamet är också kontaktpunkt för Utrikesdepartementet i fall där personer utomlands utsätts för, eller riskerar att utsättas för, negativ social kontroll, tvångsäktenskap eller könsstympning.

4.1.2 Konsultasjonsteam

Konsultationsteamens uppdrag är att stötta yrkesverksamma som möter barn som är utsatta för våld, sexuella övergrepp eller allvarlig försummelse. Teamen är organiserade via Barnahus och har ett regionalt/lokalt uppdrag. Det är inte alla Barnahus som har ett konsultationsteam. Teamen är tvärprofessionella och består av representanter från flera aktörer, bland annat rättsväsende, socialtjänst och

hälso- och sjukvård. Konsultationsteamet erbjuder konsultationer till yrkesverksamma när det finns oro för att barn och unga utsätts, eller riskerar att utsättas, för våld, sexuella övergrepp och allvarlig omsorgssvikt. Konsultationsteamet ger också konsultationer i ärenden där barn och unga utövar skadligt sexuellt beteende samt i ärenden som rör negativ social kontroll och heder. Det erbjuds även konsultationer när det finns oro för att vuxna i riskzonen utsätts för sexuella övergrepp eller våld. Till konsultationsteamet kan yrkesverksamma inom offentlig sektor vända sig som möter dessa grupper. De som genomför utredningar om vårdnad, boende och umgänge i Norge använder sig inte av konsultationsteamet.

En konsultation sker oidentifierat och den yrkesverksamma får råd och hjälp att belysa ärendet från olika perspektiv. Ett konsultationsteam syftar till att ge trygghet till den person som kontaktar, genom att hjälpa till med reflektion kring en specifik oro för barn och unga, och ge den berörda personen möjlighet att överväga hur oron kan följas upp vidare. Konsultationsteamet kan inte ålägga någon form av åtgärder eller uppföljning, men kan peka på möjliga alternativ.

5.2 Finland

I Finland används en multiprofessionell metod för riskbedömning för att hjälpa utsatta vid allvarligt våld i parrelationen – MARAK. MARAK är en samverkansform som samlar de myndigheter och organisationer som arbetar med att hjälpa offret och samordnar stödet till offret.⁶¹ Det finns MARAK-arbetsgrupper på tiotals orter i Finland och varje grupp har regionalt upptagningsområde. Syftet med en MARAK-bedömning är dock inte att avgöra framtida risk för våldsutsatthet utan är snarare en planering av insatser vid allvarligt partnervåld.

I Finland pågår ett lagstiftningsarbete för de rättspsykologiska och rättspsykiatriska enheterna (jfr Barnahus). Ett av syftena är att förbättra arbetet för de mest krävande skilsmäsofallen.⁶² I förslaget till proposition framkommer det att hörandet av barn i välfärdsområdena är otillräckligt utvecklat och saknar strukturer som säkerställer att intervjuer inte påverkar barnets minne eller tillförlitlighet.⁶³ I dagsläget har yrkesverksamma som arbetar med skilsmäsofall begränsad tillgång till specialiststöd från Barnahus, vilket försvårar kvalitetssäkringen. I proposition HE 63/2026 vp föreslås att Barnahuset ska erbjuda de personer som gör sådana utredningar som avses i 16 § i lagen angående vårdnad om barn och umgänesrätt

⁶¹ Institutet för hälsa och välfärd (THL). (u.å.). *Multiprofessionell riskbedömning MARAK*.

⁶² Social- och hälsovårdsministeriet, *Lausuntokierros: Hallituksen esitys laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä*, 2025.

⁶³ Ibid.

(361/1983) utbildning och stöd för utredande av barnets egna önskemål och åsikter i enlighet med 11 § i den lagen.⁶⁴

5.3 Island

På Island kan medarbetare inom socialtjänstens barnskydd kontakta Barna- og fjölskyldustofu (BOFS) i svåra ärenden. BOFS är en del av utbildnings- och barnministeriet och täcker hela Island. De får in frågor varje dag och vid högriskärenden (till exempel trafficking) stöttar BOFS med praktiskt arbete genom ett multiprofessionellt team. Teamet är inte statiskt utan sätts samman i varje enskilt fall utifrån de funktioner och professioner som behövs. Under de senaste två åren har det varit två-tre högriskärenden där BOFS varit inblandade. BOFS har inte i uppdrag att stödja i familjerättsliga ärenden.

⁶⁴ Eduskunta, HE 63/2026 vp, 2026.

6 Slutsatser

Sammantaget visar omvärldsbevakningen att de studerade länderna delar en grundläggande utgångspunkt: beslut om vårdnad, boende och umgänge ska utgå från barnets bästa och i alla länders lagstiftning finns skrivningar om hur barns åsikter ska beaktas. Barns delaktighet regleras på liknande sätt i länderna, men det finns skillnader i hur tydligt barnets initiativrätt och åldersrelaterade rätt att uttrycka sin åsikt kommer till uttryck.

De nordiska länderna skiljer sig åt när det gäller hur arbetet är organiserat, vilka professioner som ansvarar för utredningar och vilket stöd som finns för den professionella bedömningen. Arbetet utförs av olika professioner i olika länder och med olika typer av stöd. Genomgången visar också att standardiserade riskbedömningsinstrument inte tycks vara etablerade i det familjerättsliga arbetet i de granskade länderna. Riskbedömningar görs i stället huvudsakligen som professionella helhetsbedömningar, med stöd av lagstiftning, vägledning och handlägningsstöd.

De exempel på expertstöd som identifierats är främst kopplade till barnskydd, våld eller särskilt komplexa ärenden används i mycket begränsad omfattning inom familjerättsligt arbete.

Erfarenheterna från England visar att strukturerade ramverk kan bidra till mer systematiska och spårbara analyser, men också att sådana stöd kräver organisatoriska förutsättningar för att få genomslag i praktiken. Ramverken är heller inte testade i den familjerättsliga kontexten.

Algoritmiserade beslutsstöd framstår som ett område med möjliga framtida tillämpningar, men forskningen pekar samtidigt på betydande krav på transparens, rättssäkerhet och etisk reflektion.

En samlad slutsats är att alla nordiska länder dras med liknande utmaningar avseende det familjerättsliga området. Både i Sverige och i övriga Norden finns behov av stöd till yrkesverksamma i arbetet med frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Alla länder saknar även anpassade och utvärderade metodstöd för riskbedömningar i familjerättens arbete.

7 Referenser

Barne- og familiedepartementet. (2022). *Veileder for sakkyndig utredningsarbeid i foreldretvistsaker etter barneloven*. Hämtad från <https://www.regjeringen.no/contentassets/1cc32e2e29c241ad8c98171062912837/v-eileder-for-sakkyndig-utredningsarbeid-i-foreldretvistsaker-etter-barneloven-.pdf>

Bull, C., Kisely, S., Betts, K. och Hu, Y. (2025). *Understanding the development, performance, fairness, and transparency of machine learning models used in child protection prediction: A systematic review*. Child Abuse & Neglect, 169, artikel 107630. Hämtad från <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2025.107630>

Cafcass. (u.å.). *Child Impact Assessment Framework (CIAF)*. Hämtad från <https://www.cafcass.gov.uk/professionals/our-resources-professionals/child-impact-assessment-framework-ciaf>

Cafcass. (2024a). *Domestic Abuse Practice Guidance*. Hämtad från <https://www.cafcass.gov.uk/sites/default/files/2024-05/DA%20Practice%20Guidance.pdf>

Cafcass. (2024b). *Domestic Abuse Practice Pathway*. Hämtad från <https://www.cafcass.gov.uk/sites/default/files/2024-05/Domestic%20Abuse%20Practice%20Pathway.pdf>

Child and Family Training. (u.å.). *Safeguarding Children Assessment and Analysis Framework (SAAF)*. Hämtad från <https://childandfamilytraining.org.uk/pages/safeguarding-children-assessment-and-analysis-framework-saaf>

Child and Family Training. (u.å.). *Training Overview*. Hämtad från <https://childandfamilytraining.org.uk/pages/training-overview>

Cuccaro-Alamin, S., Foust, R., Vaithianathan, R. & Putnam-Hornstein, E. (2017). *Risk assessment and decision making in child protective services: Predictive risk modeling in context*. Children and Youth Services Review, 79, 291–298. Hämtad från <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2017.06.027>

Danmark. (2024). *Bekendtgørelse om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v.* (BEK nr. 1756 af 30/12/2024). Hämtad från <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/1756/pdf>

Department for Education. (2017). *Evaluation of the Safeguarding Children Assessment and Analysis Framework (SAAF): Research brief*. Ref: DFE-RB780. Hämtad från <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a81f867e5274a2e8ab56cf4/Evalu>

ation_of_the_Safeguarding_Children_Assessment_and_Analysis_Framework_-
Brief.pdf

Eduskunta. (2026). *HE 63/2026 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä*. Hämtad från <https://www.eduskunta.fi/sv/arenden-och-omrostningar/riksdagsarenden/handlingar/edktunnus/EDK-2026-AK-20586#SaadosOsa>

Finland. (1983). *Lag angående vårdnad om barn och umgänesrätt* (361/1983). Hämtad från <https://finlex.fi/sv/lagstiftning/1983/361>

Gabriels, A. E., Kuiper, C. H. Z. & Harder, A. T. (2025). *Algorithmic Tools to Help Social Workers in Child Protection Service Make Well-Informed Decisions: A Scoping Review*. Child Abuse & Neglect, 169, artikel 107678. Hämtad från <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2025.107678>

Institutet för hälsa och välfärd (THL). (2024). *Handbok för utarbetande av välfärdsområdets utredning i enlighet med lagen angående vårdnad om barn och umgänesrätt: Expertgruppens rekommendation*. Handledning 8/2024. Hämtad från <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-358-4>

Institutet för hälsa och välfärd (THL). (u.å.). *Multiprofessionell riskbedömning MARAK*. Hämtad från <https://thl.fi/sv/anvisningar-for-professionella/forebyggande-av-vald-i-nara-relationer/multiprofessionell-riskbedomning-marak>

Island. (2003). Barnalög nr. 76/2003. Hämtad från <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2003076.html>

Jørgensen, A. M., Webb, C., Keddell, E. & Ballantyne, N. (2022). *Three roads to Rome? Comparative policy analysis of predictive tools in child protection services in Aotearoa New Zealand, England and Denmark*. Nordic Social Work Research, 12(3), 379–391. Hämtad från <https://doi.org/10.1080/2156857X.2021.1999846>

Lätsch, D. C., Voll, P., Jung, R. & Jud, A. (2021). *Evaluating assessment tools in child protection: A conceptual framework of internal and ecological requirements*. Child Abuse Review, 30(6), 508–519. Hämtad från <https://doi.org/10.1002/car.2728>

McNellan, C. R., Gibbs, D. J., Knobel, A. S. & Putnam-Hornstein, E. (2022). *The evidence base for risk assessment tools used in U.S. child protection investigations*. Child Abuse & Neglect, 134, artikel 105887. Hämtad från <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105887>

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2025). *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds allmänna råd om socialnämndens ansvar för*

frågor om vårdnad, boende och umgänge (HSLF-FS 2025:64). Hämtad från
<https://mfof.se/download/18.3543559719dc69dd19b1f05/1779199896258/Allm%C3%A4nna%20r%C3%A5d%202025%2064.pdf>

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2018). *Riskbedömning i utredningar om vårdnad, boende och umgänge – Ett stöd för familjerättens handläggning*. Hämtad från
<https://mfof.se/download/18.7c267bb719379bee5761fa0/1574867561918/riskbedomning-i-utredningar-om-vardnad-boende-umgande.pdf>

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (u.å.a). *Vårdnad, boende och umgänge*. Hämtad från <https://www.mfof.se/vardnad-boende-och-umgange.html>

Norge. (1981). *Lov om barn og foreldre (barnelova)* (LOV-1981-04-08-7). Hämtad från <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>

Regeringen. (2021). *Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister*. Prop. 2020/21:150. Hämtad från
<https://www.regeringen.se/contentassets/1a67cf3c78304dfa1576de31ab7fb47/ett-starkt-barnrattsperspektiv-i-vardnadstvister-prop.-202021150.pdf>

Regeringen. (2024). *Tryggare hem för barn*. Prop. 2024/25:10. Hämtad från
<https://www.regeringen.se/contentassets/7ea346fa1faf46cb9aeaed05227872a8/tryggare-hem-for-barn-prop.-20242510>

Sandberg, K. (2024). *Utredning av samordning mellom barneloven og barnevernsloven*. Universitetet i Oslo, Institutt for offentlig rett. Hämtad från
<https://www.regjeringen.no/contentassets/b8478f74119d450a8797e7a25d733c5b/utredning-av-samordning-mellom-barneloven-og-barnevernsloven.pdf>

Søbjerg, L. M. (2022). *Developing a Statistical Model for Assessment of Referrals of Children at Risk*. Child Abuse Review, 31(4), e2749. Hämtad från
<https://doi.org/10.1002/car.2749>

Social- og Boligministeriet. (2023a). *Forældreansvarsvejledningen: Vejledning om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær* (VEJ nr. 10090 af 11/12/2023). Hämtad från <https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2023/10090>

Social- og Boligministeriet. (2023b). *Forældreansvarsloven* (LBK nr. 1768 af 30/11/2020, med senere ændringer). Hämtad från
<https://www.retsinformation.dk/api/pdf/217344>

Social- och hälsovårdsministeriet, Finland. (2025). *Lausuntokierros: Hallituksen esitys laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä*. Hämtad från
<https://www.lausuntopalvelu.fi/SV/Proposal/Participation?proposalId=62fafac4-4786-4fa3-8c48-3b2ddbd30b56>

Socialstyrelsen. (2025). *Standardiserade bedömningsmetoder för att stötta familjerättens riskbedömningar – En kartläggning*. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/standardiserade-bedomningsmetoder-for-att-stotta-familjerattens-riskbedomningar--en-kartlaggning-for-att-identifiera-bedomningsmetoder--2025-6-9662/>

Storbritannien. (1989). *Children Act 1989* (c. 41). Hämtad från <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/contents>

Storbritannien. (2014). *Children and Families Act 2014* (c. 6). Hämtad från <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/6/contents>

Storbritannien. (2000). *Criminal Justice and Court Services Act 2000* (c. 43). Hämtad från <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/43/contents>

Storbritannien. (2010). *The Family Procedure Rules 2010* (SI 2010/2955). Hämtad från <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2010/2955/contents>

Sverige. (1949). *Föräldrabalk* (1949:381). Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381/

Sverige. (2021). *Lag om informationssamtal* (2021:530). Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2021530-om-informationssamtal_sfs-2021-530/

Sverige. (2025). *Socialtjänstlag* (2025:400). Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2025400_sfs-2025-400/

van der Put, C. E., Assink, M., Boekhout van Solinge, N.F. (2017). *Predicting child maltreatment: A meta-analysis of the predictive validity of risk assessment instruments*. *Child Abuse & Neglect*, 73, 71–88. Hämtad från <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.09.016>

Vaitomaa, J. & Särkelä, R. (red.). (2025). *Selvitys vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä: Kansallisen lapsistrategian toimenpide 12*. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2025:12. Hämtad från <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/c947c48a-248c-4956-89d0-65afcc41926f>

